
Pauli Arola

Tieteen sivuraide?

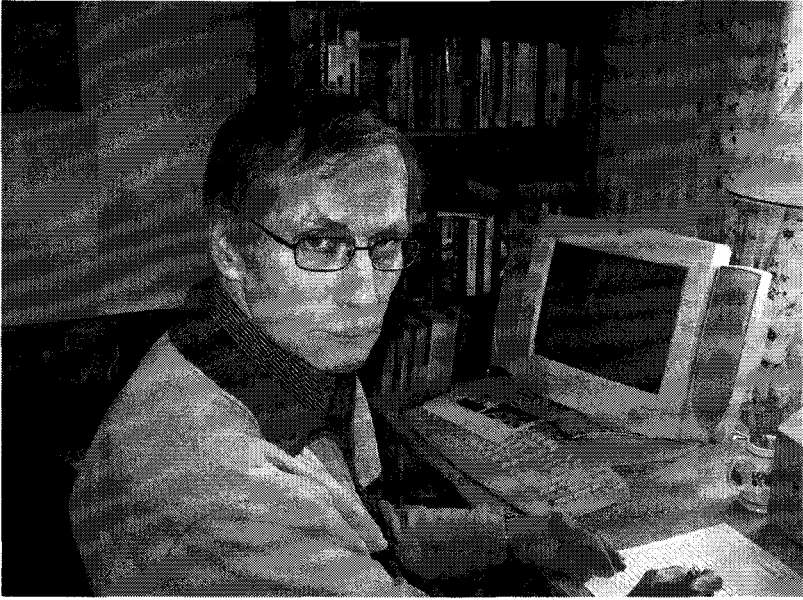
Kiinnostus historiaan alkoi koulusta

Historia tuli elämäni kansakoulun kirjoista. Pihapiirissä oli vanhempia koululaisia, joilla oli koulukirjoja. Ne vaikuttivat jännittäviltä. Aloitettuani koulunkäyntini vuonna 1953 ja opittuani lukemaan sain jotenkin vanhempani hankimaan luettavakseni muutaman ylempien luokkien oppikirjan. Niiden joukossa oli Einar W. Juvan, Kaarlo Merikosken ja Alfred Salmelan Isänmaan historia, jonka luin moneen kertaan kannesta kanteen.

Pihakaverini vei minut kirjastoon. Opittuani sitä käyttämään kannoin kotiin pinoittain seikkailu- ja tietokirjoja. Ne olivat vanhempieni huolten ja mieliharmin aiheita, joita luin illalla peiton alla taskulampun valossa. Kirjojen joukossa oli toki historiaakin, mutta kiinnostuksen kohteet olivat muualla. Olin kiinnostunut koneista ja eläimistä.

Tulevaisuudensuunnitelmiini historia ei kuulunut. Vanhempani olivat olleet merillä ja isäni työskenteli lämmittäjänä ja mekaanikkona. Suunnitelmani olivat sen mukaisia. Kansakoulun jälkeen minulla on määrä mennä ammattikouluun ja opiskella sähköasentajaksi. Pyrin vuonna 1957 kuitenkin oppikouluun, koska opettajani Heikki Alanaatu sai vanhempieni pään kääntymään. Keskikoulun käymisestä oli hyötyä, vaikka hankki käytännön ammatin.

Historian opiskeluni alkoi Töölön yhteiskoulun toisella luokalla. Oppikirjana oli Oskari Mantereen ja Gunnar Sarvan Keskikoulun yleinen historia, jonka ensimmäinen painos oli ilmestynyt vuonna 1915. Tunneilla oli kerrottava luokalle kappale historian läksyä, jonka opeteltiin ulkoa. Sain kerrottavaksi Persian suurkuningas

Pauli Arolan tohtorin tiellä on ollut useita tienhaaroja, joissa tekijällä on ollut pohtimista, minne ja milloin jatkaa matkaa.

Dareioksen hevospostista. Unohdin läksyn ja jouduin välitunnilla hätäisesti opettelemaan tarinan, jonka sitten kompastellen esitin. Historia oli yhtä omituista kuin sen opetuskin.

Parin vuoden kuluttua oppikoulun alkamisesta vanhempani muuttivat Kymenlaaksoon, jossa kävin vuosina 1959-1961 Myllykosken yhteiskoulua. Oppikoulun neljännellä luokalla aloin kunnianhimoisesti kiinnostua koulunkäynnistä. Kiinnostavimmat aineet olivat historia, maantieto ja kuvaamataito. Kun sain historianopettajakseni Heikki Kossilan, jonka tunneilla ei ollut kuolleita hetkiä, oppiainekin alkoi avautua uudella tavalla.

Kahden maalla vietetyn vuoden jälkeen muutin takaisin Helsinkiin. Palasin vuonna 1961 Töölön yhteiskouluun. Keskikoulu oli päättymässä ja piti ratkaista, jatkaako lukioon vai siirtyäkö ammattikouluun. Halusin jatkaa lukiossa. Kun vanhempani kysyivät, mihin pyrin, vastasin aikovani opettajaksi. Se oli aina akateeminen

ammatti, jota hiukan tunsin. Mitään tietoista ammatinvalintaa en kuitenkaan tehnyt. Isäni epäili, että tavoittelin liikoja, käytännön ammatti oli varmempi ja turvallisempi vaihtoehto kuin ruveta "kaulus-herraksi".

Lukioon kuitenkin menin. Historianopettajani Jaakko Sarkanen oli oppilaiden suuresti arvostama. Hän hahmotteli historian suuria linjoja ja analysoi tuoreesti ajankohtaisia asioita, esimerkiksi sukupolvia jakavia kirjasotia. Psykologian opettajani Olavi Päivänsalon tunneilla oppiaine jäi sivuasiaksi ajankohtaisista poliittisista ja kulttuurikysymyksistä käytyjen väittelyjen rinnalla. Aika monet kiintoisat asiat kytkeytyivät juuri näiden oppituntien ympärille. Ajattelun virikkeitä antoi myös originelli enoni August Wennström, entinen yliperämies. Hän oli perehtynyt klassiseen kreikkaan, latinaan ja hepreaan ja selosti minulle Qumranin käsikirjoituslöytöjä.

Harrastin tasaisesti reaaliaineista. Lukiossa tieteellinen maailma tunkeutui tajuntaani ja synnytti ensimmäisen kerran ajatuksen, että voisin joskus väitellä tohtoriksi. Se oli aluksi epävarma haave, josta en kehdannut kertoa kotona. Aloin ajatella, että opettajan työ olisi ehkä tarpeen jonkin aikaa, mikäli en löytäisi mitään mielenkiintoisempaa.

Lähdin opiskelemaan historiaa ja yhteiskuntatieteitä

Valmistuin ylioppilaaksi vuonna 1965 ja pyrin 18-vuotiaana Helsingin yliopistoon opiskelemaan historiaa. Yliopisto oli masentava laitos. Tiede oli mielenkiintoista, mutta tiedettä tehtiin jossain omissa piireissä, joiden ulkopuolella olin. Yliopisto oli nopeasti kasvanut suurten ikäluokkien tullessa opiskeluikänsä. Se edusti "korkeinta opetusta", mutta sen opettajien taidot eivät tuntuneet auttavan ihmisiä sen enempää ajattelemaan kuin opiskelemaankaan. Olin nähnyt parempiakin opettajia.

Muutamalla akateemisella opettajalla oli kuitenkin minuun pit-

käaikainen vaikutus. Tärkein heistä oli professori Pentti Renvall. Renvallin analyyttisyys ja loogisuus teki minuun vaikutuksen. Ajattelijana hän tuntuu vieläkin terävämmältä kuin monet hänen myöhemmät kriitikonsa. Erityisen mielenkiintoinen luettava oli Nykyaajan historiantutkimus (1965) ja Suomalainen 1500-luvun ihminen oikeuskatsomustensa valossa (1949), huikea menneisyyden ajan ihmisen ajattelun tulkintayritys. Renvall siirtyi opiskeluaikanaani yliopiston kansleriksi, joten laudaturvaiheessa tyydyin professori Aimo Halilaan, jonka seminaariin osallistuin. Pääaineekseni muodostui Suomen ja Skandinavian historia.

Yhteiskunta muuttui nopeasti opiskeluvuosiinani. Suomi kaupungistui ja teollistui. Se vaikutti myös minuun. Pohdin suhdettani yhteiskunnan muuttumiseen. Ajatus, että rupeaisin tutkimaan teollistumisen vaikutusta ihmisen ajattelun muuttumiseen, syntyi eräänä talviyönä 1968 - 1969 työskennellessäni yövartijana. Rupesin valmistelemaan aiheesta historian pro gradu -tutkielmaa, joka ei kuitenkaan ottanut edistyäkseen.

Valtiotieteellisen tiedekunnan opetuksessa tuntui olevan enemmän aineksia yhteiskunnan ja ajattelun muutoksen analysoimiseen kuin omassani. Mielessäni kiersi syksyllä 1965 pidetystä ainejärjestöni Kronoksen järjestämästä keskustelutilaisuudesta mieleeni jäänyt ajatus. Tuolloin dosentti Pirkko Rommi kuvasi sosiologian historiantutkimukselle asettamia haasteita. Hänen mukaansa piti luoda kaaderi, jolla oli molempien alojen koulutus. Se rohkaisi etsimään vastauksia nopeasti kehittyvistä yhteiskuntatieteistä. Siirryin opiskelemaan valtiotieteellistä rinnakkaistutkintoa.

Valtiotieteellisessä tiedekunnassa pääaineekseni vakiintui vähitellen sosiologia. Faktorianalyysejä täyttämässä maailmassa kiintoisin alue tuntui olevan sosiaaliantropologia, joka oli apulaisprofessori Arne Runebergin vastuulla. Hän oli Edvard Westermarckin oppilaita, joka oli jäänyt toisen maailmansodan jälkeisen amerikkalaisen sosiologian jalkoihin. Runeberg elvytti kuitenkin 1960- ja 1970-luvuilla sosiaaliantropologian opetuksen Helsingin yliopistossa. Minuun teki vaikutuksen hienotunteisuus, jolla hän

suhtautui itseään paljon nuorempiin opiskelijoihin. Välillä välähti keskustelussa jokin ilkikurinen näkökulma, joka asetti suomalaisen sosiologian kansainvälisen tiedeyhteisön mittoihin.

Valmistuin lopulta vuonna 1975 filosofian kandidaatiksi. Valtiotieteen kandidaatin tutkinto jäi odottamaan. Olin suunnitellut tekeväni sosiologian pro gradu-tutkielman Claude Lévi-Straussin strukturaalianthropologiasta. Siihen vei kirjallisuudentutkimus, jota myös opiskelin. Strukturalismi tuntui mielenkiintoiselta tavalta hahmottaa ihmisen ajattelua ja kulttuurin rakennetta. Työ ei kuitenkaan edennyt ja vuosien tauon jälkeen oli pakko myöntää, että Lévi-Straussin tuotanto oli sidoksissa kieleen. Kun en osannut ranskaa (kieliopintoni rajoittuivat ranskan alkeisiin), Lévi-Straussin tuotannosta oli vaikea saada kylliksi irti. Asia jäi minua vaivaamaan.

Lopulta päätin vaihtaa sosiaalianthropologiasta yleiseen sosiologiaan. Kirjoitin pro gradu-tutkielman oikeussosiologiasta. Tutkin historiallisen aineiston pohjalta valtiorikosoikeuden päätöksentekoa ja oikeusnormeja. Ajattelun muuttumisen ja yhteiskunnan sekä kulttuurin rakenteellisten tekijöiden rinnalla oli opiskeluvuosieni aikana ruvennut kiinnostaman päätöksenteko. Sille antoi pontta toisaalta valtio-opin opiskelu hallinto-opin linjalla, toisaalta joutuminen jatkuvaan päätöksentekoa vaativaan opettajan ammattiin. Sain lopulta vuonna 1986 päätökseen valtiotieteen kandidaatin tutkintoni.

Opettajankoulutukseen ja kasvatustieteeseen

Kun keräsin opintosuorituksia filosofian kandidaatin tutkinnoksi, kokosi ne voidakseni elättää itseni opettajana, jos en muuta työtä löytäisi. Elämään oli tullut uusia haasteita. Olin muutamaa vuotta ennen valmistumistani perustanut perheen, suorittanut asevelvollisuuteni ja hankkinut työtä äidinkielen ja historian opettajana. Kokemukset koulusta olivat kuitenkin vaihtelevia enkä uskonut soveltuvani lainkaan opetustehtäviin.

Tutkinnossani oli myös arvosana kasvatustieteessä. Vähäiset kokemukseni tästä tieteenalasta olivat melko kielteisiä. Pidin sitä jokseenkin tarpeettomana tiedonalana. Opettajankoulutukseen oli kuitenkin pakko pyrkiä, vaikka olin hyvin haluton opiskelemaan opettajaksi. Vuosina 1975-1976 suorittamani opetusharjoittelu oli kuitenkin mullistava kokemus. Oppituntitilanteet olivat innostavan sähköisiä ja työ tarjosi paljon haasteita. Muutaman kuukauden kuluttua opetusharjoittelun päättymisen jälkeen ohjaajani lehtori Raili Tähtinen houkutteli minut silloiseen Helsingin I normaalikouluun tuntiopettajaksi. Tilanne oli kieltämättä hiukan omalaatuinen: minähän en mielestäni sopinut opettajaksi. Olin löytänyt itsestäni puolia, joita en kuvitellut olevan olemassakaan.

Opettajakoulutus ja aikaisemmat vähäiset kokemukseni opetustyöstä aktivoivat kiinnostukseni luokkahuoneen tapahtumiin. Didaktiikka alkoi elää käytännön työn kautta. Pedagogisia ongelmia pohdin myös Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liiton pedagogisessa valiokunnassa, jonka keskeinen vaikuttaja oli lehtori Matti J. Castrén.

Mikäli halusin jatkaa työtä normaalikoulussa, minun oli opiskeltava kasvatustiedettä, johon en jaksanut vieläkään suhtautua vakavasti. Ei kasvatustieteestä ollut historian tai muiden yhteiskuntatieteiden kilpailijaksi. Opetus- ja ohjaustyön vaikutuksesta kasvatustiede alkoi kuitenkin elää uudella tavalla. Siinä oli enemmän mieltä kuin olin osannut kuvitella. Suhtautumiseni tietoon muuttui. Olin aikaisemmin pitänyt sitä teoreettisena tai reaalimaailmaa kuvaavana ja tulkitsevana ajatusrakennelmana. Nyt se sai yhä selvemmin välineellisen luonteen. Aloin nähdä tiedon keinona orientoitua ihmisen toimintaympäristössä. Kenenkään henkilön antamat virikkeet eivät johtaneet kasvatustieteeseen. Olin yli kolmenkymmenen eikä Pentti Renvallin ja Arne Runebergin tapaista vaikutusta voinut enää syntyä.

Asennoiduin kasvatustieteeseen kaksijakoisesti: toisaalta sain siitä tukea käytännön opetustyöhöni, toisaalta sijoitin sen avulla opetustyöni laajempiin yhteyksiin. Päätin jatkaa kasvatustieteen

opintoja laudaturtasolle. Kirjoitin sivulaudaturtutkielmani oppilaiden valikoitumisesta historian simulointipelin rooleihin.

Jatkotutkinto vai ei?

Valmistumiseni jälkeen opetustyö vei minut mukanaan. Perheeni kasvoi seitsenhenkiseksi. Opetin Helsingin I normaalikoulussa historiaa ja yhteiskuntaoppia, ohjasin opetusharjoittelijoita, puuhasin järjestötoiminnassa, kirjoitin artikkeleita ja kirjallisuusarvosteluja ammatti- ja kulttuurilehtiin, tein radio-ohjelmia, suunnittelin opetus-elokuvia sekä järjestin koulutustapahtumia. Oppikirjojen tekeminen oli alkamassa. Mielessäni eli edelleen ajatus, että voisin jatkaa väitöskirjaan. Siihen ei itseluottamukseni ollut aikaisempina vuosina riittänyt. Epäilin kuitenkin, että ajatukseni jää vain haaveeksi.

Työni normaalikoulussa kuitenkin katkesi vuonna 1986 sijaisuuden päättymiseen. Lyhyen työnhaun jälkeen päädyin hoitamaan kasvatustieteen yliopettajan sijaisuutta Järvenpäässä sijainneeseen Maatalousnormaalikouluun. Minusta oli tullut maatalousalan opettajankouluttaja. Työ oli mielenkiintoista, kun jouduin perehtymään itselleni vieraisiin aloihin, kasvituotantoon ja kotieläintuotantoon. Huomasin kuuntelevani harjoitustunteja perunalajikkeista, kiertäväni Suomea ohjaamassa kenttäharjoittelua, keskustelevani heinän kuivattamisesta, metsänhoidosta ja maatalouspolitiikasta. Olin jälleen käännekohdassa: en voinut loputtomasti pitää jatkotutkintoa vireillä käyttämättömänä tulevaisuuden mahdollisuutena. Minun oli tehtävä päätös aioinko suorittaa jatkotutkinnon vai en. Työmarkkinoiden epävarmuus pani myös miettimään mahdollisuutta, että voisin siirtyä yleissivistävästä koulusta toisiin tehtäviin. Elämäni vakiintui saatuani vuonna 1987 historian ja yhteiskuntaopin lehtorin viran Helsingin II normaalikoulusta. Pariin otteeseen vierailin Helsingin yliopiston Opettajankoulutuslaitoksella historian ja yhteiskuntaopin didaktiikan lehtorina.

Minulla oli kaksi loppututkintoa. Olin filosofian kandidaatti

pääaineena Suomen ja Skandinavian historia ja valtiotieteen kandidaatti pääaineena sosiologia. Kasvatustiede oli tutkintojen sivuaine. Olin aikaisemmin osallistunut historian lisensiaatinseminaariin, mutta kynnys jatkaa historiassa oli muodostunut korkeaksi. Seurattuani aikani historian laitoksen hovinpitoa päädyin lopulta siihen, että jatkaisin opintojani muualla. Sosiologian pro gradu - tutkielmaa kirjoittaessani olin harkinnut jatkamista sosiologiassa, mutta luovuin ajatuksesta todettuani, että historiallinen näkökulma, josta halusin maailmaa tarkastella, oli kuitenkin läheisempi minulle kuin sosiologeille. Päädyin loppuvuodesta 1986 kasvatustieteeseen. Kasvatuksen historiassa historiallinen ja yhteiskuntatieteellinen näkökulma tuntuivat kohtaavan ja se tuki omaa arkityötäni. Tavoitteekseni tuli kasvatustieteen lisensiaatin tutkinto.

Olin opetustyössäni ja oppimateriaalihankkeissani huomannut oppikirjojen esittävän sotaa, esimerkiksi sukupolvelleni tärkeää vuoden 1918 kansalaissotaa, eri tavoin. Ajattelin, että niissä havaitsemani muuntelu oli hyvin samantapaista kuin muukin kulttuurinen muuntelu, johon olin tutustunut sosiaaliantropologian ja kirjallisuuden opinnoissani. Tutkimukseni teemaksi muotoutui lopulta 1900-luvun alkupuolen oppikoulun Suomen historian oppikirjojen konfliktikertomusten tutkiminen. Historian kertomuksellisuus oli 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa ajankohtainen keskustelunaihe.

Lisensiaatin tutkintoa varten osallistuin professori Erkki A. Niskasen seminaariin. Vaikka hän esitteli mielellään laajaa asiantuntemustaan, todellinen työ tehtiin silloisen apulaisprofessori Martti T. Kuikan johtamassa pienryhmässä. Sen jatko-opiskelijoissa oli useita koululaitoksessa tai vapaassa kansansivistyössä pitkän päivätyön tehneitä. Kun kunnianhimoisimmat opiskelijat olivat hankkiutuneet muualla, ilmapiiri oli leppoisan verkkainen. Se poikkesi aikaisemmista ryhmistä, joihin olin osallistunut.

Tutkimustyön eteneminen täsmensi näkemystäni oppikirjakuulttuurista. Kirjat tuntuivat yhä enemmän teattereilta, joiden näyttämöille marssitettiin erilaisia kertomuksia. Oppikirjoissa oli

universaaleja rakenteita, jotka toistuivat täysin riippumatta siitä, mitä aihepiiriä itse teksti käsitteli. Yksittäiset kertomukset tuntuivat viittaavan laajempaan kokonaisuuteen, kulttuuriseen "meta-kertomukseen", joka määritteli esitettyjen ilmiöiden keskinäiset suhteet oppikirjojen yhteiskunnallisessa teatterissa. Näin syntyi vuonna 1992 lisensiaatintutkimukseni Hallitsija, kansa ja konflikti.

Tutkimuksen vastaanotto ei kuitenkaan rohkaissut jatkamaan opintoja. Vaikka arvioin semioottisen oppikirjatutkimuksen jatkamisen kasvatustieteen laitoksella hyödyttömäksi, aihepiiri ei jättänyt minua rauhaan. Lopulta näkökulma tutkimuskohteeseen muuttui. Irrottauduin sosiaaliantropologiasta ja kirjallisuuden tutkimuksesta, joiden vaikutus oli tuntunut opinnäytteessäni.

Poliittinen näkökulma kansalaiskasvatukseen

Ympäristökasvatukseen ja ympäristökonfliktien analysoimiseen tekemäni taukoekskursion jälkeen päätin jatkaa tohtorin tutkintoon. Kasvatustieteessä oli jatkettava, ellei halunnut aloittaa aivan alusta. Martti T. Kuikan ohjauksesta minulla oli kokemuksia. Tiesin, mitä oli odotettavissa, joten hänen seminaarinsa oli lähin, jossa saatoin ajatella jatkavani.

Väitöskirjahankkeessani päätin keskittyä kansalaiskasvatukseen, pyrkimyksiin, joiden pohjalta kansalaisuutta rakennettiin. Siihen konfliktikertomusten tutkiminen oli avannut ovia. Uudet suunnitelmani aktivoituivat vuonna 1996, kun aloin kerätä aineistoa tutkimusaiheestani. Oppikirjatutkimusta en halunnut jatkaa. Jouduttuani kasvatustieteellisen tiedekunnan hallintotehtäviin kiinnostukseni päätöksenteon tutkimiseen aktivoitui. Kun aikaisemmin tulkitsin kasvatusta kulttuurin merkitysten siirtämisenä ja tulkittamisena, se alkoi nyt jäsentyä osaksi yhteiskunnan vallankäyttöä, poliittisen toiminnan välineeksi yleisten poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Päätin tarkastella kansalaiskasvatusta eduskuntapolitiikan näkökulmasta.

Olin suunnitellut ulottavani tutkimukseni 1800-lukuun, mutta päätin lopulta rajata sen eduskunnan vuosina 1917–1924 käymiin keskusteluihin kansalaiskasvatuksesta. Martti T. Kuikalla oli tähän vaikutuksensa. Näkökulmani ei ollut koulutuspoliittinen, vaan yleispoliittinen. Tämä aiheutti sittemmin ongelmia, kun ohjaajani ja vastaväittäjäni kummastelivat “yleisten valtiollisten tapahtumien” suurta osuutta väitöskirjassani.

Aineistoa kerätessäni minua vaivasi ajatus, että kansalaiskasvatuksesta oli sanottu tai kirjoitettu jotain tärkeää, jota en ollut löytänyt. Eduskunnan keskustelut olivat kiinnostavalla tavalla ristiriitaisia. Kansalaiskasvatuksella perusteltiin esimerkiksi sotailoksen luomista yhtä lailla kuin sen vastustamista. Eduskunta keskusteli siveysopin opetuksesta, mutta ei juuri lainkaan muusta kansalaiskasvatuksesta. Aluksi puhuttiin paljon kansakoulukustannuksista, mutta kustannuskysymyksistä keskustelu loppui kokonaan lain hyväksymisessä. Seminaarissa työn eteneminen polki paikallaan. Saamani palaute ei vienyt työtä eteenpäin, vaan tuntui kääntävän sitä jatkuvasti milloin millekin sivuraiteelle. Pohdin asiaa eri kannoilta, mutta en kyennyt ongelmaa ratkaisemaan.

Ratkaisu löytyi hiukan yllättäen. Olin keväällä vuonna 2001 leirikoulumatkalla Budapestissa. Nuori työtoverini, jonka peruskoulun 9. luokan toisena valvojana olin, oli aikeissa avioitua samana kesänä. Kun oppilailta oli vapaata, hän lähti ostamaan hääkenkiä. Minä lähdin etsimään unkarilaista lastenlaulukirjaa, koska toin usein matkoilta lauluja sanoittavalle ja säveltävälle vaimolleni Pirkolle jonkin nuottipainoksen. Katselin unkarilaista arkea. Vallanpitäjät vaihtuivat, mutta kaupunki pysyi samana. Vain kadut nimettiin uudelleen. Katua ylittäessäni mieleni iski ajatus, että tietysti kansalaiskasvatusta koskeva aineistoni oli samalla tavalla kontekstuaalinen. Miten se ei aikaisemmin tullut mieleeni? Olinpa typerä! Olinhan tiennyt sen koko ajan.

Kävellessäni yritin pohtia, voiko aineistoni ristiriitaisuuden tulkita parhaiten ottamalla lähtökohdaksi eduskunnan toimijoiden pyrkimykset yleispoliittisen tilanteen muuttuessa.¹ Nopeasti ajatel-

len tämä tuntui mahdolliselta. Palattuani Suomeen vakuutuin siitä, että tulkintani oli perusteltu. Syksyllä 2001 esitin ajatuksiani seminaarissa. Ohjaani kehotti kirjoittamaan tekstin "ulos". Vihdoinkin hanke oli nytkähtänyt eteenpäin.

Olin kirjoittanut väitöskirjaa työn ohella enkä ollut hakenut tutkimusapurahoja. Lopulta päätin kuitenkin Martti T. Kuikan kehotuksesta hakea väitöskirjan loppuunsaattamisapurahaa. Sen avulla olin virkavapaana kaksi kuukautta, kirjoitin väitöskirjan kokonaisuudeksi ja jätin sen esitarkastukseen. Esitarkastajat, dosentti Arja Virta Turun ja Uumajan yliopistoista ja dosentti Arto Nevala Joensuun yliopistosta, puolsivat painatuslupaa. Martti T. Kuikka ehdotti vastaväittäjäksi professori Antero Heikkistä Joensuusta. Minulla ei ollut huomautettavaa vastaväittäjän johdosta.²

Väitöskirjani Tavoitteena kunnan kansalainen, koulun kansalaiskasvatuksen päämäärät eduskunnan keskusteluissa 1917-1924, tarkastettiin 12. päivänä joulukuuta 2003. Kasvatustieteellisen tiedekunnan juhlasalissa Bulevardi 18:ssa pidetty väitöstilaisuus sujui odotusten mukaisesti. Martti T. Kuikka toimi kustoksena. Vastaväittäjä arvioi väitöskirjaani yhteiskuntahistoriallisena tutkimuksena, mutta sen problematiikka ei tuntunut häntä kiinnostavan.³ Tämä ei ollut yllättävää eikä ainutlaatuisia.⁴ Olin kokenut vastaavaa aikaisemminkin.

Ajatuksia väitöskirjan jälkeen

Omassa elämässäni ei väitöskirjani jälkeen tapahtunut suuria muutoksia. Ohjaajani jäi joulukuussa 2003 eläkkeelle eikä hänen professuurinsa parin vuoden kuluttua enää edustanut kasvatuksen historiaa. Tiedekuntakin muuttui käyttäytymistieteelliseksi tiedekunnaksi. Väitöskirjani sijoittui siis taitekohtaan.

Vaikka väittelin kasvatustieteessä, väitöskirjani oli enemmän poliittista historiaa kuin kasvatustiedettä. Vaikka tutkin kasvatushistoriaa, en ole koskaan tuntenut itseäni "kouluhistorian tohtorik-

si”. Näin ahtaaksi en ole halunnut tutkimustyötäni käsittää. Olen ollut koko ikäni tieteiden välimaastossa. Pidän itseäni ennen kaikkea opettajana ja opettajankouluttajana. Olen poliittisen päätöksenteon, kulttuurin ja yhteiskunnan muutoksen tutkija.

Tutkijana olen kuin suuren ratapihan sivuraiteella, josta katseen pääradan liikennettä. Kasvatustiede on omaksi vahingokseen kääntänyt selkänsä historialle eikä sen suhde yhteiskuntatieteisiin tunnu vakuuttavalta. Meneillään oleva yliopistouudistus asettaa haasteita kasvatustieteelle mutta erityisesti kasvatuksen historialle ja yhteiskuntatieteelliselle kasvatustutkimukselle. Uskon kuitenkin, että ratapihan vaihteet eivät ole ikuisesti samassa asennossa. Myös politiikkaan kohdistuvalla tutkimuksella ja muutostutkimuksella, jotka minua itseäni kiinnostavat, on tulevaisuudessa kasvatustieteelle annettavaa.

Viitteet

¹ Arola P. 2003, esipuhe.

² Kasvatustieteellisen tiedekunnan ptk 16.9.2003 16 §, liitteenä olevat A. Virran esitarkastuslausunto 6.8.2003 ja A. Nevalan esitarkastuslausunto 2.9.2003.

³ Kasvatustieteellisen tiedekunnan ptk 10.2.2004 30 §, liitteenä olevat A. Heikkisen vastaväittäjän lausunto 16.1.2004 ja P. Arolan vastine siihen 27.1.2004.

⁴ Peura, A. 2008.

Lähteet ja kirjallisuus

Painamattomat

Helsingin yliopiston käyttäytymistieteellinen tiedekunta
Tiedekuntaneuvoston pöytäkirjat 2003 - 2004

Kirjallisuus

Arola, Pauli 2003. Tavoitteena kunnan kansalainen. Koulun kansalaiskasvatuksen päämäärät eduskunnan keskusteluissa 1917-1924. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 191. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Peura, Anni 2008. Tohtoriksi tulemisen tarina. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 219. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kirjoittajan esittely:

Nimi: Arola, Pauli

Syntymäaika: 16.4.1947

Arvo ja ammatti: FT, VTK, Helsingin yliopiston Viikin normaalkoulun historian ja yhteiskuntaopin lehtori.

Väitös: 12.12.2003

Vastaväittäjä: prof. Antero Heikkinen (Joensuun yliopisto)

Kustos: prof. Martti T. Kuikka (Helsingin yliopisto).

Tohtorin tutkinnon jälkeinen toiminta: Työ opettajankouluttajana Helsingin yliopistossa on jatkunut, samoin osallistuminen tiedekunnan hallintoon, koulun kehittämiseen, järjestötoimintaan ja oppikirjaprojekteihin. Tutkimustyö on jatkunut väitöskirjan pohjalta, mutta sen painopiste on siirtynyt yhteiskunnan muutoksen tutkimiseen.